

Юрій Гоцуляк,
м. Київ, Україна

УДК 37.014.1:376-056.45

ПРОЕКТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЛАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

В статті розглядається проект правового регулювання системи освіти одарених дітей в процесі планування навчально-виховного процесу. Визначаються суб'єкти планування, класифікація та структура навчальних планів.

Ключевые слова: одаренный ребенок, планирование, правовое регулирование,
The article examines the draft legal regulation of the education of gifted children in the planning of the educational process. Defined entities that carry out planning, classification and structure of the curriculum.

Key words: gifted child, planning, legal regulation, the learning process.

Коли ми звертаємося до зарубіжного освітнього досвіду провідних країн (Канада, США, Німеччина), то перший висновок, якого доходимо це те, що навчання учнів за одними і тими освітніми програмами є «вчорашнім днем». За такого підходу система освіти «стоїть на місці», адже мало шляхів для розвитку і, більше того, така освітня система не виконує у достатній мірі функцію – задоволення освітніх потреб кожного учня, адже вона їх не виявляє. За визнанням, що освітні потреби в учнів різні, доводиться чути про освіту обдарованих дітей (gifted education), як механізм підтримки сильних сторін учня [1, 2, 3, 4].

Освіта обдарованих дітей ґрунтується на праві кожного на освіту відповідно до здібностей. Коли ставиться завдання щодо створення системи освіти обдарованих дітей, надання їй формального вираження (як однієї з ключових складових диференційованої освіти в цілому), то з необхідністю постають системоутворюючі питання програмування, ідентифікації, планування навчально-виховного процесу обдарованих дітей. Правильно складений навчальний план має дати відповіді на основні питання «...які сильні сторони (освітні потреби) у певного учня?» та «...як ці сильні сторони розвивати?».

Необхідно зауважити, що під освітою обдарованих дітей ми маємо на увазі, що впровадження диференційованого підходу у навчально-виховний процес є чи не важливішим кроком на шляху до модернізації системи освіти. На наше переконання, у цьому напрямку має реформуватись система середньої освіти в Україні. Отже, необхідно запроваджувати системи диференційованої освіти в рамках якої буде функціонувати система освіти обдарованих дітей. Очевидно, що такі масштабні зміни потребують формального вираження у законодавчих актах. У нашій статті ми розглянемо основні питання, які мають виноситись для правового регулювання планування навчально-виховного процесу обдарованих дітей.

У рамках правового регулювання питання освіти обдарованих дітей, законодавчо має передбачатись, що для учнів, яких об'єднують за віком та сферою їх обдарованості (навчальним предметом) учителем, який надає спеціалізовані освітні послуги складається загальний навчальний план відповідно до типового загального навчального плану для обдарованих учнів, що затверджується Міністерством освіти і науки України. Кожний навчальний заклад, що займається реалізацією спеціалізованих освітніх програм для обдарованих учнів має здійснювати планування навчально-виховного процесу обдарованих учнів та розробляти необхідні плани.

Класифікація навчальних планів у системі освіти обдарованих дітей

Необхідно розглянути види навчальних планів. Критерієм тут є ступінь диференціації спеціалізованих освітніх послуг. Планування навчально-виховного процесу для обдарованих учнів є двох типів: диференційоване та індивідуальне.

Диференційоване планування здійснюється для групи обдарованих учнів, які проявляють здібності в одній сфері та в один спосіб. Таким чином, коли є можливість об'єднати учнів за їх здібностями, то маємо використовувати її, тому що вона полегшує та оптимізує діяльність учителя, який надає освітні послуги, а також сприяє кращій соціалізації учнів.

Індивідуальне планування здійснюється для обдарованих учнів, здібності яких відрізняються відносно інших, і, які потребують індивідуального підходу. Диференційоване планування теж передбачає індивідуальний підхід, але у рамках діяльності з групою. Маємо визнавати положення, що обдарованість учня може мати виняткові особливості (наприклад: психологічні). У такому випадку учень потребує суто індивідуального підходу до навчання та складання індивідуального навчального плану.

Зауважимо також, що диференційоване планування є більш пріоритетним, адже по-перше: індивідуально займатись з кожним здібним учнем не вистачить педагогічних можливостей, а по-друге: це сприяє більшій уніфікованості навчально-виховного процесу обдарованих дітей, і по-третє: відривання учня від колективу може мати негативні психологічні наслідки (така позиція, зокрема, міститься в освітніх законодавчих актах США [5]). У цьому випадку, необхідність індивідуального навчального плану має бути обґрунтована вчителем, який працює з учнем та затверджено керівником навчального закладу, що надає спеціалізовані освітні послуги, як винятковий захід.

Для того, щоб планування навчально-виховного процесу обдарованих дітей не мало «кустарний» характер, Міністерством освіти і науки України (шляхом видання відповідних нормативно-правових актів) необхідно встановити вимоги до планування навчально-виховного процесу обдарованих учнів, визначитися з інваріантною та варіативною складовими планування. Типові диференційований та індивідуальний навчальні плани для обдарованих учнів мають затверджуватись МОН України, містити інваріантну та варіативну частини (як у системі середньої освіти). На наш погляд, шляхом проведення такої нормативної діяльності МОН України має закрити формальні питання, що виникають при впровадженні такого важливого елементу системи освіти обдарованих дітей, як планування, та сприятимуть тому, щоб такі плани склалися та реалізовувались.

Відмітимо також, що законодавчо має бути передбачено, що навчальний заклад надає спеціалізовані освітні послуги несе відповідальність за виконання диференційованих та індивідуальних навчальних планів з надання спеціалізованих освітніх послуг обдарованим учням.

Хто відповідає за складання та реалізацію навчальних планів?

Для належного функціонування механізму планування навчально-виховного процесу обдарованих дітей потрібно визначитись зі суб'єктом складом, який відповідає за складання вищевказаних планів (для можливості моніторингу та нагляду за цим процесом). За складання та реалізацію диференційованих навчальних планів має відповідати (окремо створена) рада з навчання обдарованих учнів, що створюється у навчальному закладі, яка здійснює нагляд за наданням спеціалізованих освітніх послуг педагогічними працівниками які і працюють з обдарованими дітьми. Такий орган має бути найнижчою адміністративною ланкою у системі управління освітою обдарованих учнів.

За складання індивідуальних навчальних планів має відповідати безпосередньо вчитель, який працює з обдарованим учнем або група таких працівників, а також керівник навчального закладу, що дав дозвіл на індивідуальне планування навчально-виховного процесу.

Таким чином, розроблений диференційований чи індивідуальний навчальний плани мають подаватися на затвердження керівнику навчального закладу. Закріпивши нормативно відповідальних осіб за планування навчально-виховного процесу, створюються умови для функціонування механізму планування.

Структура диференційованого навчального плану

Якщо визначитись зі суб'єктом складом, то навчальні плани будуть різними та ґрунтуватись на креативності окремих вчителів. Для уникнення цього необхідне законодавче визначення

загальної структури навчальних планів для обдарованих учнів (декларації планування навчально-виховного процесу обдарованих дітей замало для систематизації та уніфікації цього питання).

Так, на наш погляд, диференційований навчальний план, що складається для групи обдарованих учнів має містити наступні пункти:

- особливості спеціалізованої освітньої програми (так як основним змістовним наповненням системи освіти обдарованих дітей має бути спеціалізована освітня програма; таким чином, навчальний план обов'язково має містити опис основного змісту спеціалізованої освітньої програми);

- критерії оцінювання навчання обдарованих учнів (якщо йдеться про планування диференційованої освіти, то система оцінювання теж повинна мати особливості, що відображаються у навчальному плані);

- вимоги до вчителів та інших фахівців, залучених до освіти обдарованих учнів, завдання, що ставляться перед ними (що має робити учитель, які послуги надавати? і чого має досягти?);

- вимоги до обдарованих учнів (вимоги, пов'язані з особливістю їх навчання, а також досягнення ними певних результатів; це має давати розуміння на кінець залікового періоду наскільки необхідно подальше навчання учня за спеціалізованою освітньою програмою);

- результати, що очікуються від обдарованих учнів;

- особливості умов, за яких мають навчатись обдаровані учні для реалізації здібностей (зокрема, це може бути створення окремого соціального середовища, тобто, навчання у спеціально створених групах, індивідуальне навчання, або поєднання навчання у звичайних класах із навчанням у групах та індивідуальним навчанням в залежності від особливостей учня);

- залучення фахівців з інших сфер (за необхідності навчальним планом може бути передбачено залучення медичних працівників, психологів, фахівців сфери, в якій виявились виняткові здібності учня, що дозволяє розширити освітні можливості навчального закладу);

- засоби, необхідні для втілення поставлених у планах завдань та мети.

Отже, структура диференційованого навчального плану має бути спроектована таким чином, щоб план давав цілісну картину подальшого навчання учнів, задоволення їх освітніх потреб.

Особливості індивідуального планування навчально-виховного процесу обдарованих дітей

Важливою особливістю індивідуального планування навчально-виховного процесу є те, що воно може застосовуватись тільки в окремих випадках, коли це дійсно необхідно та обгрунтовано. Індивідуальне планування застосовується у тих випадках, коли є для цього підстави, тому що навчання у групах є пріоритетним для уникнення проблем із соціалізацією учня, а результати індивідуального навчання не завжди є кращими за результати навчання у групах. Це вимагає вивчення особливостей кожного обдарованого учня.

Разом з тим, індивідуальне планування однозначно повинно мати місце. Визначимо завдання індивідуального планування:

- планування розвитку здібностей та обдарованості учня (виконується шляхом визначення освітніх послуг та навчальних програм за якими навчатиметься дитина);

- визначення та задоволення освітніх потреб учня (для цього в індивідуальному навчальному плані мають відображатись результати ідентифікації обдарованості, що визначають освітні потреби учня);

- контроль за розвитком здібностей та обдарованості учня (фактор планування навчально-виховного процесу дозволяє контролювати розвиток учня);

- формування рекомендацій для батьків учня або осіб, які їх замінюють (в індивідуальному навчальному плані має бути відображено форми залучення батьків до навчально-виховного процесу, що суттєво покращить результати навчання).

Необхідно зазначити, що індивідуальний навчальний план має обов'язково враховувати можливості учня (навантаження), а також стан фізичного та психічного здоров'я.

Індивідуальний навчальний план має складатись з урахуванням індивідуальних освітніх потреб та особливостей обдарованого учня. Як зазначалось вище, мають бути підстави для того, щоб застосовувати індивідуальний підхід до навчання, і такі підстави обов'язково мають бути викладено вчителем письмово та затверджено/відхилено керівником навчального закладу, який надає спеціалізовані освітні послуги (таке положення, зокрема, закріплюється у канадському законодавстві) [6]. Індивідуальний навчальний план може охоплювати один або більше навчальних предметів. Індивідуальний навчальний план з одного або декількох предметів має складатись учителем, який викладає навчальний предмет/предмети учню (таким чином реалізується компетентнісний підхід).

Необхідно відзначити, що індивідуальний навчальний план має обов'язково узгоджуватись батьками обдарованої дитини, у випадку необхідності – з учнем, при досягненні ним певного віку (у США, це 16 років).

Структура індивідуального навчального плану

Як у випадку з диференційованим навчальним планом, на наш погляд, нормативно має бути визначена структура індивідуального навчального плану, що дозволить дотримуватись принципу системності у плануванні навчально-виховного процесу обдарованих дітей. На наш погляд, індивідуальний навчальний план має містити наступні пункти:

- перелік навчальних предметів, що дитина має вивчати;
- цілі та результати, що покладаються та очікуються від обдарованого учня;
- особливості обдарованості учня, його сильні сторони;
- комплекс освітніх послуг, необхідні учню для розвитку його здібностей;
- умови навчання та розміщення обдарованого учня (разом з учнями, які навчаються за загальними програмами, чи у спеціально створених класах);
- поточний та підсумковий рівень розвитку обдарованого учня;
- рівень успішності обдарованого учня за заліковий період;
- оцінка прогресу обдарованого учня;
- список додаткових послуг, що необхідно запровадити для досягнення цілей, поставлених для обдарованого учня в індивідуальному навчальному плані (залучення до навчально-виховного процесу фахівців з різних сфер для більш фахового підходу до навчання);
- прогноз подальшого прогресу учня;
- психологічні особливості особистості учня (вплив на особливості надання освітніх послуг);
- стан здоров'я учня;
- досягнення учня (відповідно до поставленого прогнозу).

Наслідки виконання/невиконання навчального плану

В залежності від виконання/невиконання навчального (індивідуального чи диференційованого) плану, учень продовжує навчання за спеціалізованою освітньою програмою чи відраховується та продовжує навчання за звичайними програмами.

Таким чином, з вищесказаного, доходимо наступних висновків. Планування навчально-виховного процесу має бути невід'ємною складовою системи освіти обдарованих дітей і є одним із основних питань правового регулювання. Для правового регулювання мають виноситись питання: суб'єктів планування, класифікації навчальних планів, структури навчальних планів, а також затвердження типових форм навчальних планів.

Використані літературні джерела

1. The Education Act on Special Education / Ontario, Canada // [електронний ресурс]: www.e-laws.gov.on.ca.
2. Standards for Special Education, Amended June 2004 1 // [електронний ресурс] - <http://education.alberta.ca>.
3. Regulations for Gifted Education, Georgia state, USA // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gadoe.org>.

4. Schulgesetz für das Land Berlin (Schulgesetz - SchulG) vom 26. Januar 2004 (GVBl. S. 26), das zuletzt durch Gesetz vom 25. Januar 2010 (GVBl. S. 14) sowie durch Artikel I des Gesetzes vom 25. Januar 2010 (GVBl. S. 22) geändert worden ist.

5. Georgia Board of Education, State Education Rules 160-4-2-.38 Education program for gifted students // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gadoe.org>.

6. Individual education plan order / British Columbia Ministry of Education, August 1, 2012 // [електронний ресурс]: <http://www.bced.gov.bc.ca>

Bibliography

1. The Education Act on Special Education / Ontario, Canada // [elektronnyi resurs]: www.e-laws.gov.on.ca.

2. Standards for Special Education, Amended June 2004 1 // [elektronnyi resurs] - <http://education.alberta.ca>.

3. Regulations for Gifted Education, Georgia state, USA // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.gadoe.org>.

4. Schulgesetz für das Land Berlin (Schulgesetz - SchulG) vom 26. Januar 2004 (GVBl. S. 26), das zuletzt durch Gesetz vom 25. Januar 2010 (GVBl. S. 14) sowie durch Artikel I des Gesetzes vom 25. Januar 2010 (GVBl. S. 22) geändert worden ist.

5. Georgia Board of Education, State Education Rules 160-4-2-.38 Education program for gifted students // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.gadoe.org>.

6. Individual education plan order / British Columbia Ministry of Education, August 1, 2012 // [elektronnyi resurs]: <http://www.bced.gov.bc.ca>

Олександр Демчук,

м. Херсон, Україна

УДК 37.014.6:005.6[005.336.2]

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

В публікації розглядається проблема управління процесом полікультурної компетентності педагога, дається аналіз полікультурності, як складного соціального і культурного феномена, який активно формується в умовах освітнього простору і сприяє становленню полікультурного суспільства.

Ключевые слова: культура, педагогическая культура, поликультурность, поликультурное образовательное пространство, поликультурное образование, поликультурная компетентность педагога

The article addresses the problem of "process control multicultural competence of the teacher", an analysis of multiculturalism as a complex social and cultural phenomenon that is actively formed in the conditions of educational space and contributes to a multicultural society.

Key words: culture, pedagogical culture, multiculturalism, multicultural education space, multicultural education, multicultural competence of teachers

Сьогодні світовий простір виглядає багатогранною панорамою національних культур. Це світовий інтеграційний процес, в якому відбувається поєднання етнічних культур. У результаті людина (в педагогічній ситуації це учень та вчитель) у сучасній соціокультурній